

Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos informacinis straipsnis „Niežai“.

Niežai yra odos liga, kurią sukelia ektoparazitai – smulkios niežinės erkės. Žmogus užsikrečia nuo žmogaus glaudaus kontakto metu bei naudojantis sergančiojo asmeninėmis kūno priežiūros priemonėmis. Ligai būdingas intensyvus niežėjimas.

Sukėlėjas

Niežų sukėlėjas – smulki erkė *Sarcoptes scabiei* va. *hominis*, vos matoma paprasta akimi. Suaugusi patelė yra 0,4 mm ilgio ir 0,3 mm pločio, patinai truputį mažesni. Patelė įsirausia į paviršinius odos sluoksnius ir joje gyvena, dauginasi, maitinasi, deda kiaušinius (kasdien po 2–3 kiaušinius per 4–6 savačių gyvenimo trukmę).

Sarcoptes scabiei va. *hominis* visas vystymosi ciklas (kiaušinis, lerva, nimfa, suaugusi erkė) trunka 10–17 dienų. Suaugusi patelė migruoja į odos paviršių ir poruojasi. Patinai greitai žūsta, o patelė įsiskverbia į odą, kartoja ciklą ir gyvena iki 6 savačių. Be šeimininko kambario temperatūroje erkė neišgyvena ilgiau 3–4 dienų. Žemesnė temperatūra ir didesnė santykinė drėgmė prailgina jų gyvenimą.

Kaip niežai plinta?

Niežinė erkė plinta tiesioginio sąlyčio (nuo odos ant odos) su sergančiu žmogumi metu arba per užkrėstus erkėmis daiktus (lovos skalbinius, rūbus, namų apyvokos daiktus).

Niežinės erkės neskraido, nešokinėja, jos gali šliaužti šilta žmogaus oda 2,5 cm per minutę greičiu.

Erkės perdavimas nuo žmogaus žmogui vyksta nuo pradinio apsikrėtimo ja (net nesant ligos simptomams) iki erkės ir jų kiaušiniai yra sunaikinami (24 val. po tinkamo gydymo).

Ligos požymiai

Užsikrėtus niežais, būdingas stiprus odos niežėjimas, bėrimas papulėmis ar pūslelėmis tipinėse kūno vietose, randami niežų erkių takai. Dažnai serga ir kiti šeimos nariai ar artimai kontaktavę žmonės (darželyje, mokykloje, bendrabutyje).

Asmenims, kurie anksčiau nebuvo užsikrėtę niežais, pirmieji požymiai (niežulys) gali pasireikšti po 4–8 savačių nuo užsikrėtimo. Kartais šis periodas gali sutrumpėti iki 2 savačių arba pailgėti iki 3 mėnesių. Asmenims, kurie anksčiau buvo užsikrėtę niežais ir yra jautrūs erkei, niežulys gali prasidėti per 48 valandas nuo užsikrėtimo.

Inkubacinis niežų periodas, t. y. laiko trukmė nuo niežinės erkės įsiskverbimo iki pirmų simptomų pasireiškimo, gali būti įvairus. Pirmieji ligos požymiai atsiranda praėjus 1–8 savaitėms po užsikrėtimo. Užsikrečiama suaugusiomis *Sarcoptes scabiei* erkėmis, inkubacinis periodas gali trukti kelias valandas, kadangi erkės tuoj pat pradeda graužti urvus odoje kiaušiniams dėti. Užsikrėtus niežinės erkės lervomis, inkubacinis periodas gali užsitęsti iki 2 savačių, t. y. tiek laiko, kiek reikia lervoms išsivystyti iki suaugusių erkių. Vidutinis inkubacinis periodas – 8–12 dienų.

Pagrindinis niežų simptomas – niežėjimas. Jis atsiranda dėl reakcijos į niežų erkę, jos išmatas ir kiaušinėlius. Paprastai niežėjimas yra itin intensyvus ir pacientus labiausiai vargina naktį – atsigulus ir sušilus. Iki 20 proc. ligonių odos niežėjimas gali būti nestiprus arba jo nejaučiama. Niežulio intensyvumas priklauso nuo parazitų gausos ir individualių žmogaus organizmo savybių (ligonio

nervų sistemos, jautrumo niežinei erkei ir jos gyvybinės veiklos produktams). Antrinio užsikrėtimo atveju niežėjimas gali pasireikšti per pirmą parą po erkės įsiskverbimo į odą.

Dažniausiai niežinių erkių pažeidžiamos vietos – tarpupirščiai, šoniniai pirštų, lenkiamieji riešų, tiesiamieji alkūnių paviršiai, pažastys, mentės, juosmuo, pilvo sritis, sėdmenys, krūtys (apie spenelius, ypač moterims), vyrams – genitalijos (kapšelio oda, varpos sritis), tiesiamieji kelių paviršiai, apatinė sėdmenų, užpakalinė šlaunų dalis, pėdų paviršiai bei padai. Nugaroje bėrimų randama retai, o galvos odoje pažeidimų randama tik mažiems vaikams. Asmens sveikatos priežiūros darbuotojų rankos pažeidžiamos rečiau dėl itin dažno jų plovimo.

Skirtingai nei suaugusiems, vaikams niežinė erkė gali pažeisti viso kūno odą: kojų padus, delnus, plaukuotą galvos dalį, veidą. Jaunesnio amžiaus vaikams dažniausiai pasireiškia antrinė infekcija. Mažiems vaikams ir kūdikiams dažniausiai pažeidžiama galvos plaukuotoji dalis, delnai, padai, rankų pirštai bei tarpupirščiai. Jiems erkių randama net po nagų plokštelėmis. Jei niežais susserga vaikai, matoma ryškesnė uždegiminė reakcija nei suaugusiems, be to, dažniau pasitaiko bėrimų pūslelėmis ar net pūslėmis.

Susilpnėjusio imuniteto asmenims dažnai pasireiškia dermatitas su pūslelėmis ir šašais. Vyresniems žmonėms gali ir nebūti niežtinčio bėrimo, bet išsausėja oda, atsiranda stori šašai.

Ilgai sergant šia liga, intensyvus niežulys sukelia nervinių-psichologinių problemų, atsiliepiantių gyvenimo kokybei.

Kaip išvengti ligos?

- niežais užsikrėtęs asmuo turi vengti artimo sąlyčio su kitais asmenimis 24 val. po vaistų vartojimo. Tiesioginio kontakto su pacientu metu reikia dėvėti pirštines.
- būtina ligą nustatyti kuo anksčiau ir visus ligonius gydyti vienu metu;
- niežais sergančio asmens kolektyvo ir / ar šeimos nariai bei lytiniai partneriai, turėtų būti patikrinti gydytojo ir, esant reikmei, gydytis;
- sergančiam niežais asmeniui skirti asmeninį rankšluostį, lovos skalbinius ir atskirą nuo kitų šeimos narių miegojimo vietą;
- asmenys privalo laikytis asmens higienos taisyklių: maudytis, keisti apatinius rūbus, naudotis individualiomis kūno priežiūros reikmenimis;
- ligonio ir jo lovos baltinius, naudotus 4 dienos iki gydymo, skalbti karštame vandenyje ir džiovinti mažiausiai 60 °C temperatūroje arba virinti 1–2 proc. sodos tirpale arba su skalbimo priemonėmis 10 min. nuo užvirimo;
- rūbus, kurių negalima skalbti, lyginti iš abiejų pusių su garu arba įdėti į plastikinius maišus ir laikyti 4 paras. Paltus, kailinius ir gaminius iš odos, šiltuoju metų periodu lauke laikyti 5 dienas, esant minusinei temperatūrai – 1 dieną;
- minkštus baldus, kilimus siurbti dulkių siurbliu. Plastikinius, metalinius ar medinius paviršius šluostyti 1–2 proc. sodos tirpalu. Valant ligonio kambarį – ypač kruopščiai nušluostyti dažniausiai liečiamus daiktus (durų rankenas, krėslų atramas);
- žaislus plauti karštame vandenyje su muilu. Minkštus žaislus 20 min. džiovinti mažiausiai 60 °C temperatūroje;
- perukus ir plaukų priežiūros reikmenis plauti šampūnu;
- patalpas, kuriose būna ligonis, kasdien valyti drėgnu būdu, naudojant 1–2 proc. sodos tirpalą.

Informacija internete <https://nvsc.lrv.lt/uploads/nvsc/documents/files/Niezai%20--%20WEB.pdf>